

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 150 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 4. februarja 1938.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočerkovni račun:

Ljubljana štev. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Samo Prešeren!

Pred dobrimi tridesetimi leti je Ivan Prijatelj zaklical: »Več Prešerna!« S tem klicem je hotel vzbuditi v slovenskem narodnem življenju več tistih lastnosti, ki jih kaže Prešernovo življenje, zlasti pa njegova poezija. Če danes spričo 89 letnice Prešernove smrti razširjamo in poglobljamo Prijateljevo besedo v zahtevo: »Samo Prešeren!«, tedaj smo le smiselno dopolnili prejšnji klic, ki odmeva tudi bolj ali manj pritaženo skozi vse naše slovstvo devetnajstega stoletja. Nedvomno je vsakdo izmed nas prejel del Prešernove dediščine, saj je njegova pesem vzrasla kot spev neštetihih nemih slovenskih rodov, ter se je prečiščena in pomlajena pretočila skozi njegovo srce ter padla kot seme in dež, sonce in veter v puščavo našega narodnega življenja pred sto leti.

Kaj je bilo v njej, da je mogla roditi življenje, kjer je bila doslej samo »viharjev jeznih pesmi-čija?« Najmočnejša komponenta Prešernove pesmi je ljubezen. Toda ne tista ljubezen, zoper katero so klicali Prešernovi sovražniki na pomoč duhovsko in posvetno gosposko, ne ljubezen, zaradi katere je Mahnič imenoval Prešerna »pomilovanja vrednega grešnika«, ne ljubezen, ki je še danes v spotiko raznovrstnim filistrom in doktrinarjem, ali pa v potuho duševnim lenobam, temveč ljubezen, ki je zdravim ljudstvom prirojena, slabotna in bolna pa se je boje. To je ljubezen do samega sebe, do ljudstva, ki ga je rodilo, mu dalo duh in kri, besedo in stvariteljsko moč. V tej ljubezni postane neko živo bitje šele človek, v njej zadobi obraz in značaj, voljo in moč, da priča za svoje občestvo, pa bodisi še tako zanikrno, revno in malotno. V Prešernovi pesmi ta ljubezen ni več zakrinkana z verskimi in prosvetlenskimi cilji, kakor je bila pri njegovih prednikih; samorodna, živa in jasna sije iz nje, zastrta samo toliko, da je ni moglo cenzorjevo kopito poteptati. Človeku se celo zdi, ko pregleduje zgodbe tistih časov, da sta navzlic odporu in sovraštvu trepetala pred njo v ljubezni domači nasprotnik in tuji sovražnik. V Prešernovi ljubezni smo vsi prerajeni, čeprav tajimo to skrivaj ali pa na glas. Samo ona nam je dala narodno dostojanstvo in čast, vtisnila našemu brezizraznemu obličju obraz in značaj, opravičila pred zgodovino in človeštvom slovenskega izobražence in meščana, da nista bila človeka pri nas samo kmet in delavec, temveč da je tudi izobraženstvo sleklo suženjsko oblačilo ter se začelo zavedati ljubezni do svojega rodu in samega sebe. »Kako malo je vse to!«, vzdihujejo še danes zakasnele suženjske duše med nami, ki se še vedno niso navadile gledati z lastnimi, slovenskimi očmi, temveč presojajo vse skozi sposojene naočnike bivših in sedanjih, resničnih in namišljenih gospodarjev. Toda za Slovenca je samo eno vrednotenje življenja in zgodovine — slovensko, in to nam kaže Prešernovo pesem vsijajnejši luči, kakor vsa tako imenovana velika dejanja drugih narodov. Če se tega zavemo, bo nam vse lahko in umevno.

Druga luč, ki sveti iz Prešernove pesmi, je njegova ljubezen do slovanstva. Ta ljubezen se nam zdi danes prazna pena, saj je slovenski svet res bolj razbit, kakor je bil ob Prešernovem času. Tedaj je misel vseslovenske regeneracije navdajala kot nova, sveža kri slovanske rodove in družila vsaj izobražence v skupnem delu. Danes pa vidimo, da so slovenski narodi razprti med seboj, da preradi pomagajo političnim sistemom, ki so odkrito naperjeni zoper posamezne slovanske narode, ali pa celo zoper slovanstvo kot celoto. Da je v slovenski duši, kljub prepadam, ki ločijo slovanske narodne individualnosti, skrivnostna skupnost, ki izvira iz globljih studencev, kakor so verski, socialni in morda celo krvni prepadi; to je bila Prešernova trdna vera, in to moramo po njem verovati tudi mi. Od te vere nas ne morejo odtegniti bridke izkušnje zadnjih dni; če smo trdni v ljubezni do svojega rodu in jezika, tedaj nam bo vera v slovanstvo potrdilo te ljubezni. Prešeren je bil prijatelj in sodelavec mnogih slovan-

skih pesnikov in znanstvenikov, s katerimi se je seznanil osebno, ali pa s prijateljskim posredovanjem. Vsi so cenili in ljubili njegovo pesem. Toda kljub temu je zavrnil Vraza, ki ga je v imenu slovanstva klical, da se odpove osnovni ljubezni do slovenstva.

Prešeren ne bi bil veliki, harmonični duh, če bi se bil zapiral samo v meje slovenstva in slovanstva. Tretja luč sije iz njegove poezije. To je upanje v človečnost. Nesrečno upanje, ki je bilo tolikokrat ogoljufano in zasmehovano, ki velja danes pri večini človeštva kot greh in narodno izdajstvo, je krepilo Prešerna kot najgloblji vrellec. Današnjim »junakom« je to upanje znak propada, ker ne smejo pustiti ljudstvo niti za trenutek do svobodnega premisleka, da se ne bi zavedlo prastare resnice,

da smo očeta enega sinovi,
ljudje vsi bratje, bratje vsi narodi,
in da,
Žive naj vsi narodi,
ki hrepene dočakat dan!

Ker je Prešeren po duhu in življenju pravi slovenski človek, ki potrjuje v svojih pozitivnih in negativnih lastnostih svoje poreklo, čeprav se loči od poprečnega Slovence po moči in izvirnosti ustvarjalne domišljije, pač lahko spoznamo, da je njegova ljubezen do slovenstva, vera v slovanstvo in upanje v človečnost sestavni del naše duše. In če je naše hlapčevsko poniževanje samega sebe, onemoglo pljuvanje na to, kar nam je najsvetejše, ali pa sebično potvarjanje in zamenjavanje vrednot zakrivilo, da se svojega bistva danes skoraj nič več ne zavedamo, tedaj je naše edino zdravilo v Prešernu. Iz njegovih del zajemajmo moči in zdravja, da se zavemo samega sebe. Vse tuje smeti odvrzimo ter skušajmo preroditi sebe in svoj rod samo v njem.

Noben narod ne more živeti brez notranjega jedra, okrog katerega se zbirajo njegove stvari-

Vsi resnični Slovenci, prispevajte za odkup Prešernove rojstne hiše!

Prispevke pošiljajte po poštinih položnicah »Hranilnici dravske banovine v Ljubljani« in označite kot namen plačila: Odkup Prešernove rojstne hiše. Poštno položnico (brez številke in lastnika poštnega računa) dobite pri vsakem poštnem uradu za 25 par. Nanjo napišite kot številko čekovnega računa 10.680 in kot lastnika čekovnega računa: Hranilnico dravske banovine v Ljubljani ter označite na tako izpolnjeni položnici tudi namen plačila: Odkup Prešernove rojstne hiše.

Vsak pravi Slovenec naj ima za sveto dolžnost, da pošlje za odkup in ohranitev Prešernove rojstne hiše vsaj nekaj dinarjev. Če da 20.000 slovenskih ljudi le po 10 dinarjev, bo nabranih dve sto tisoč dinarjev, ki jih je treba za omenjeni namen.

teljske moči. To je narodna religija, ki veže ljudi istega duha in jezika v občestvo, ki pa ni zaprto samo v sebi, temveč se druží s sorodnimi narodnimi občestvi v večje enote, na katerih bo počivalo svetišče svobodnega in zato bratovskega človeštva. Prešeren nam je prvi pokazal to svetlo pot bodočega življenja. Če ni obupaval on pred sto leti, ko je bil s to mislijo skoraj sam sredi nesvobodnega in neprebujenega, revnega ljudstva, ko je bil svet še vse huje potopljen v krivico in nasilje, kakor je danes: zakaj bi obupavali mi. Saj smo bili priče velikih dogodkov, ki nam potrjujejo, da je Prešernova pot prava. Če pa smo doživeli tudi marsikatero razočaranje, da se nam zdi v trenutkih obupa in resignacije, da gre človeško življenje po drugih potih, na katera mi ne moremo in da smo izgubljeni, tedaj se potopimo v naš narodni evangelij, v Prešernovo poezijo. Spoznali bomo, da je vse naše malodušje le sad nepoznanja našega narodnega poslanstva, kakor nam ga je oznanil France Prešeren. Pustili bomo v nemar vse drugo ter šli na delo s klicem: »Samo Prešeren!«

Koroški Slovenci — so!

Pod naslovom »Boj Koroške za svobodo« poroča neki dr. Erwin Stranik dne 11. t. m. v »Berliner Tageblattu« o knjigi »Kärntens hundertjähriger Grenzlandkampf« (»Stoletni obmejni boj Koroške«), ki jo je spisal koroški Nemec V. Miltshinsky.

Poročilo je take vrste, da je celo v današnji dobi nacionalističnih abotnosti in zavijanja izjemna zadeva. Nekaj navedkov iz njega:

Miltshinsky..... poudarja zlasti eno prepričanje: da se nikakor ne smejo koroški Slovenci, »Vindiši« staviti v isto vrsto z narodnimi Slovenci, ki imajo svoje kulturno središče v Ljubljani.

Razložek med Bavarci in Prusi je ne enkrat, ampak desetkrat večji, kakor med koroškimi in drugimi Slovenci. Po tem čudnem nauku bi torej Prusi in Bavarci še mnogo manj bili narodno isto, namreč Nemci. Ko pa so ob Hitlerjevem prihodu nekateri poudarjali samo kulturno samostojnost Bavarcev — narodna nikomur še na misel ni prišla —, so jih takoj razglasili za narodne izdajalce. Dalje trdi poročevalec:

Vindiši govore doma svoje slovensko narečje, ki se od knjižne slovenščine bistveno razlikuje in je kaj močno prepreženo z nemškimi izposojenkami.

Predvsem doslej še ni bilo na svetu ljudstva, ki bi doma govorilo knjižni jezik in ne narečja. In narečja se povsod na svetu kolikor toliko ločijo tako med seboj, kakor od knjižnega jezika. Ponekod bolj, ponekod manj. Kakor piše nemški jezikoslovec F. H. Schütz, je razložek na primer med nekaterimi nemškimi narečji celo večji, kakor med slovanskimi jeziki. In prav tako je znano,

kako so nemška narečja ob Renu močno preprežena s francoskimi izposojenkami. Iz vsega tega bi izhajalo, da morajo pač vsaj porenski Nemci priti pod Francijo — če naj velja ta čudni nacionalni nauk seveda. Natančno vzeto, je prav za prav narodni položaj vseh nemških rodov zelo negotov, ker se vsa nemška narečja od knjižne nemščine bistveno razlikujejo, in sicer še vse bolj, kakor slovensko koroško narečje od knjižne slovenščine.

Dalje ugiba nacionalni modrijan:

Oni (namreč koroški Slovenci! ur.) ne marajo povzdigniti svojega narečja v umeten knjižni jezik, ker bi v njem manjkalo množstvo strokovnih izrazov in bi tvorili preprosti ljudje ne razumeli...

Seveda ne marajo, ker je narečje pač narečje in ne knjižni jezik in ker knjižni jezik že imajo, namreč knjižno slovenščino. Tisto knjižno slovenščino, ki jo preprosto ljudstvo na Koroškem zmeraj bere, če le dobi knjigo ali list v njej, in ki jo edino res dobro razume. Sicer pa, da spet uporabimo ta nemški nauk na Nemce same: tudi Bavarci ali Sasi ali Prusi ali Švabi ne marajo povzdigniti svojih narečij v knjižni jezik, in sicer iz natančno istih razlogov, kakor koroški Slovenci. Seveda — nacionalna logika je taka, da velja samo na eno stran. In g. Stranik bi bržkone sam najbolj začuden gledal, če bi prišel kak Bavarec, pa izvajal iz njegovega nauka zase iste nasledke, kakor jih izvaža on po Miltshinskem za naše Korošce.

...svoje otroke pošiljajo v utrakvistične šole... pravi Stranik dalje.

Najboljši šivalni stroji in kolesa

ADLER

po izredno nizkih
cenah pri trrdki

Josip Petelinc, Ljubljana
za vodo (blizu Prešernovega spomenika)

Večletno jamstvo!

Pouk v umetnem vezanju brezplačen!

Če bi bil poročevalec samo malo pošten, bi bil moral povedati, da jih v slovenske ne morejo, ker jih nimajo.

Seve trdi tudi:

... priznavajo se zavezane nemškemu kulturnemu krogu...

Samo tisti in toliko, ki se morajo priznavati zaradi brezprimerne strahovanja koroških Nemcev in nemščurjev, ali ki so jim v utrakvistični, to je nemški šoli z načrtnim grdenjem materinsčine ubili narodno zavest.

Celo na pokojno Avstrijo se sklicuje nacionalni mož:

... to dokazujejo že akti iz časov stare monarhije.

Tista stara monarhija je bila pač Slovanom sovražna, zapostavljala je slovanske narode in germanizirala, kjer je mogla. Zato je tudi razpadla, in razpadla stvar je zadnja, ki bi po razpadu še mogla biti kak dokaz.

Pristno nacionalno je pa tole umovanje:

Da je prišel nemir v to manjšino, živčico z nemškimi Korošci v najboljšem sporazumu, je zasluga zagrizene duhovščine, ki je vseslovanska ali narodno slovenska in ki je spet in spet zamenjavala duhovniški poklic in politično agitacijo.

Kakor vsak Slovenec, je seveda tudi slovenski koroški duhovnik pod stalnim nadzorstvom tako državnih oblasti kakor nad vse zagrizenih koroških Nemcev in nemščurjev, ki so oboji v službi germanizacije našega naroda na Koroškem. Dejansko mu je vsaka politična agitacija, če že ne popolnoma onemogočena, pa vsaj zelo otežkočena. Kar morejo sploh delati, je verski pouk v šoli — kjer še smejo — in v cerkvi. Kako malo resna je ta obdolžitev, priča zlasti očitke vseslovanstva, ki so ga privlekli iz pangermanske politične roparnice habsburških časov. Naroden Slovenec je pa seveda tudi slovenski koroški duhovnik, ker mora biti, če naj ne zataji svojega porekla, okolja in biti in postane pravno manj vreden odpadnik.

Sicer pa, da spet pokažemo vso neumno zavist tega poročila, kaj bi neki dejal nemško nacionalni g. Stranik, če bi Slovenec očital nemškemu duhovniku, da so narodno nemški in da se bore za pravice svoje materinsčine v cerkvi, šoli, javnem življenju? Po vsem svetu bi ga skušal raz-

trobiti kot dokaz nestrpnosti, zagrizenosti in divjaštva!

Koliko pa je za Stranika samega vreden njegov nauk, da so koroški Slovenci nekaj posebnega, tako rekoč samostojen narod, ki nima s Slovenci izven Koroške nobene zveze in je bojda celo noče imeti, dokazujejo te njegove sklepne besede:

Mimo vseh teh ugotovitev pa skuša priti Miltshinsky do nekakega stvarnega izhoda glede vprašanja Vindišev. V premišljenem programu ima predloge za rešitev tega vprašanja: pod pogojem, da pride iz Ljubljane enako vljuden glas, kakor se sliši iz Dunaja in iz Celovca, in ob samoobsebnosti, da se ustavi vsaka neodvisnostna dejavnost, ki bi imela za slovenski cilj odtrganje Koroške od nemško-avstrijskega zveznega ozemlja, obljubijo Nemci popolno medsebojnost pri ravnanju s koroškimi Slovenci glede na ravnanje Nemcev v Sloveniji.

Najprej naj opozorimo na nacionalno doslednost že v tem kratkem odstavku. V prvem stavku so na Koroškem samo še Vindiši. V zadnjem, ko gre ali vsaj misli, da gre za nacionalno kupčijo, so se pa ti Vindiši kar na lepem spremenili v Slovence!

Še enkrat „Obzor“ in jugoslovenci

Kakor že prej večkrat, smo tudi v letošnji 2. številki v daljšem sestavku opozorili »Obzor« na njegovo veliko zmotu, ko hoče spet in spet predstavljati dravobanske jugoslovence za dobre Slovence, ki da hočejo jugoslovenstvo vsiliti zgolj Hrvatom. To je sivar, ki je že na sebi nemogoča. Kakšen povod naj bi imeli res pravi Slovenci za to, da bi stopili Hrvatce v nekatere jugoslovence, to se pravi dejansko v Srbe, če bi hoteli sami tudi poslej dobri Slovenci ostati. Saj bi bil vendar prvi in očitni nasledek take stopitve, da bi takoj za njo prišli tudi Slovenci na vrsto. Noben pravi Slovenec se torej ne more za tako pretapljanje Hrvatov v jugoslovence navduševati, ker ve, da bi to vodilo v lastno pogubo. Če pa kdo tako stapljanje Hrvatov želi in pospešuje, pa dokazuje samo, da hoče tudi neogibni nasledek tega stapljanja za Slovence, da hoče torej, da tudi Slovenci zginemo kot narod.

Logično in psihološko je torej mogoč en sam sklep: tisti, ki želijo, da zgine hrvaštvo v jugoslovenstvu, namreč naši jugoslovenci, žele prav tako, da zgine tudi slovenstvo v njem. In obenem se prav natančno zavedajo dejstva, da bi vtoplev Hrvatov znatno olajšala stapljanje Slovencev, že zgolj s stališča števila. Če dravobanski jugoslovenci Hrvatce res hudo sovražijo, tedaj v prvi vrsti zaradi tega, ker jim motijo njihove kalne načrte glede utopitve Slovencev v jugoslovenstvo.

Sicer smo pa »Obzor« na kratko nanizali nekaj prav krepkih dokazov o tem, kakšni nasprotniki vsega slovenskega kulturnega in stvarnega življenja so ravno dravobanci. Mislili smo, da bodo izven vsakega logičnega umovanja sami na sebi dovolj prepričevalni.

Pa smo se zmotili. Dne 22. t. m. nam je odgovoril »Obzor« v precej obsežnem sestavku. Proti-slovenskih dejstev in dejanj dravobanskih jugoslovenov sicer ne more zanikovati. Pravi pa, da so jim jih vsilile samo njihove zveze z belgrajski-

— da teh močnih pesmi ne izrabljajo bolj pri raznih prireditvah. Da bi močneje podčrtali našo socialno bedo, krivice, ki jih trpijo teptani, kruha in pravice stradajoči. Sardenko je usmerjen v duhovno gledanje. Moderno in potrebno v teh časih strahnega kipenja in valovanja. Ko se duše pogrezajo ali povsem v materialnost in brezboštvo ali celo v sovraštvo proti Bogu, ali pa se dvigajo z drhtečim hrepenenjem in pač z velikimi žrtvami in dostikrat z največjim trpljenjem, z bridko odpovedjo v sončne višave. Tem govori Sardenko. Ob spominu na ljubezen svoje matere in v ljubezni do matere, ob ljubezni Krekove matere do njenega Janeza in Janeza do te res slovenske matere nas vodi k ljubezni do Matere božje, katere otroci smo vsi in katere pomoči smo tako silno, silno potrebni, zlasti vsi, ki telesnih mater več nimamo.

Tako je Sardenko tudi s to zbirko naš najizrazitejši, ob vedno mladi M. Elizabeti naš edini res uvaževanja vredni religiozni pesnik.

Vse pesmi so soneti. Tudi pesništvo se vrača k določenim oblikam. Mahadravost otroških let smo preboleli. Ob močnih, kar vlitih sonetih Vide Tauerjeve so Sardenkovi soneti mehkejši, oblikovno — vsaj nekateri — manj izpiljeni in dograjeni. A vedno pojoči.

Zbirki je napisal dr. Pregelj uvod. Lep, seveda. Vendar bi ga rajši bral kje drugje, ne v ti knjigi. Zdi se kakor ad captandam benevolentiam boni lectoris. A umetnina mora delovati sama. Ako smo močni, smo najmočnejši sami v sebi. Plezavka se ovija močnejših. Je pač plezavka.

Knjiga je vredna branja. In sodim, da je v današnjih dneh potrebna. Kar nas je Slovencev, podprimo knjigo iz naše duše!

Ksaver Meško.

Pa tudi sicer so te besede v več ko enem pogledu dragocene. Kajti pod določenim pogojem so Nemci kar na mah pripravljeni priznati, da njihov nauk o posebnem vindišarskem narodu na Koroškem le ni tako splošno in trdno veljaven. Ali kratko in malo, da je ta nauk le bolj nekakšen mednarodni tržni predmet za politične kupčije. Resničnost tega nauka je torej tako relativna, da sploh resnica več ni. Pod nekimi pogoji so pač Nemci pripravljeni preklicati vse, kar so kedaj dopovedovali sebi in svetu o slovenskih Korošcih.

Seveda za nobenega pošteno in naravno mislečega človeka tak pogoj za priznanje resnice ne velja. Ali so slovenski Korošci Slovenci, ali pa niso. Iz Stranikovega poročila samega na koncu izhaja, da so. Seveda pa obstoj nekega naroda ni odvisen od tega, če ga kdo prizna, ali ne, najmanj pa od tega, če ga kdo prizna šele takrat, kadar je za to nekaj dobil.

Samo to je pri takih stvareh, da s svojo pogojnostjo silno otežujejo mir in sporazum med narodi. In če je v Avstriji kaj ljudi, ki gledajo malo dalj in vidijo, da po dosedanjem potu ne bo narodnega miru, naj že kedaj nehajo poslušati take zlovestne preroke.

mi politiki. Zaradi njih je moral dr. Kramer v Sloveniji jugoslovensko ideologijo »markirati«. In če so bili dr. Kramer in tovariši tudi res prej centralisti, zadnje čase da zahtevajo odločno široke samouprave in upoštevanje posebnih slovenskih razmer.

Če kdo, prav mi smo dovoljkrat pokazali na samupravno igro dravobancev in njene vzroke. Predvsem smo opozorili tudi že »Obzor«, da so med našim ljudstvom postali zaradi svojega centralizma tako obsojeni, da so morali začeti brenkati na proticentralistične strune, sicer bi izgubili polagoma vse pripadnike, razen nekaj koritarjev.

Ali prav tako smo tudi opozarjali zmeraj in zmeraj znova, da so jugoslovenci zelo previdni, kadar je treba povedati, kakšna bo vsebina tistih njihovih širokih samouprav. Samo enkrat jim je ušla beseda v njihovem obzorniku »Misel in delo« in tam so povedali, da bi imele tiste slavne jugoslovenske široke samouprave samo 15% vseh opravil, pa še te le po milosti središča, to je Belgrada, da bi torej dejansko sploh nobene samouprave ne bile.

Upamo, da bo vsaj to dejstvo za »Obzor« dovolj zgovorno.

In upamo, da bo na njegovi podlagi lahko v prihodnje pravilneje presojal vneto jugoslovenov za slovenske koristi v besedah.

Kajti v tem je osnovna napaka »Obzorovih« izvajanj, da namreč sodi — vsaj naše — jugoslovenov po besedah, namesto po dejanjih. V besedah so seveda polni skrbi in ljubezni za slovenstvo. Ali tako se nam zdi, da je tudi hrvaških jugoslovenov sama skrb za hrvaško ljudstvo, vsaj če poslušamo besede kakega Banjanina, Demetrovića, Andjelinovića in kar jih je še takih svetlih jugoslovenskih zvezd na Hrvaškem. Mislimo pa, da bi nam »Obzor« in vsak Hrvat sploh po pravici zameril, če bi mi sklepali iz teh njihovih besed, da so hrvaški jugoslovenci v bistvu sami dobri Hrvatje, jugoslovenstvo pa imajo prihranjeno le za nas Slovence. In to kljub temu, da bi to zadnje lahko bolj obrazložili, kakor je to storil »Obzor« s slovenstvom dravobancev.

Seveda pa mi tega ne bomo storili, ker smo navajeni, da sodimo po dejanjih.

Kar pa pripoveduje »Obzor« o slovenskem imperializmu dravobancev, je pa že res malo hudo. Nam sploh ni znano, da bi bil kak dravobanec kedaj zahteval Medjimurje za Slovenijo, če ga pa je, je to storil samo zato, da Hrvatce draži. Znano pa nam je, da so prav dravobanci zagovarjali dodelitev slovenskih občin Hrvaški ob znani Živkovičevi »razmejčitvi« banovin. In še bolj nam je znano, da njihova glasila zmeraj razlagajo, če zahtevamo Slovenci, da ostanejo slovenske občine pri Sloveniji, da je to vseeno, češ da biva vendar vsepovsod isti narod.

In še tole: »Obzor« bi se gotovo čudno zdelo, če bi si mi lastili pred njim pravilno sodbo o hrvaških jugoslovenih. Naj bi se torej že kedaj zanesel, da mi svoje dravobance vendar bolj poznamo, kakor on. Kajti 19 let že ne samo opazujemo njihovo pogubno delo za slovenski narod, ampak ga tudi čutimo.

Spominjajte se tiskovnega sklada tednika „Slovenije“!

Prepričane Slovence, ki jim je slovenstvo zapoved vesti in pravosti, prosimo, da podprejo razširjevanje čiste slovenske misli s tem, da nakažejo primeren znesek za

tiskovni sklad
našega tednika »Slovenije«.

Materi

Sonet. Silvin Sardenko.

Razveselimo se vsake slovenske knjige, naj nam jo pokloni župančič, Finžgar, Pregelj, Bevk, Kozak, Miško Krajnc ali tudi kateri drugih. Da je le resnično utež na tehtnici naše slovenske prosvete.

O knjigi Silvina Sardenka »Materi« bi si upal to trditi. Prvi zvezek njegovih izbranih del je. Blagor mu, kdor utegne zbrati raztreseno klasje štirideset ali več let v močan snop. Kateri smo v službah in opravljamo težaško delo iz dneva v dan, še sanjati o tem ne moremo, najsi so nas tudi založbe vabile. Sami ne moremo zbirati, piliti, likati. Izročiti svoje delo, kri naših src, urednikom? Ko pa mnogi — Bogu hvala, ne vsi — mislijo, da so mnogo modrejši kakor pisatelji. Ne vedo, da vsak vsaj napol gentleman tujo lastnino spoštuje. Ko smo vendar vsako besedo pretehtali, jo iz srca izrgali, preden smo jo zapisali. Malokdo najde urednika, kakor ga je našel Ivan Cankar, ki spoštljivo pusti vsako besedo na mestu, kamor jo je postavil pisatelj, in v obliki, v kakršni jo je zapisal njen oče. Uredniki kakor dr. Izidor Cankar, rajni Levec, prof. Koblar so redko sejani. Zato redki zborniki živčnih pisateljev.

Silvin Sardenko bo svoje otroke sam zbral. Prvi zvezek je posvečen materi, njegovi, Krekovi, božji Materi.

Ne bi rekel, da je zbirka najvišji vzpon Sardenkove pesniške moči. A dobra je.

Kakor vse javno življenje, politika, gospodarstvo, se tudi pesništvo danes usmerja v povsem določeno mišljenje, jasno poudarjene nazore. Socialno: Seliškarjeve, Faturjeve, Klopčičeve pesmi. Čudim se — morda je to zmotu, zmoten človek sem

D.L.:

Iz poljske zgodovine

(Nadaljevanje)

IX.

Po revoluciji l. 1848. so se Poljaki v tako zvani Veliki kneževini Poznanjski začeli narodno gibati, saj jim je dala ustava, ki je izenačila Poljake z Nemci, mogočnost, da so branili svoje narodne koristi pred razno samovoljo pruskih uradnikov. Poljski poslanci v pruskem deželnem zboru so govorili po poljsko in so ustanavljali razna društva, da so se ubranili germanizacije. Dr. Karol Marcinowski je ustanovil posebno društvo, katero je izdalo okoli 10.000 tolarjev za stipendije. V njegovem domu so se prirejale ljudska predavanja, predstavljale poljske igre in se peče poljske pesmi. Grof Tit Diatyński v Poznanju je izdajal velike vsote za omiko poljskega naroda. Poljska družba je skrbela tudi za stvarno dobro svojega naroda: ustanavljali so razne denarne zavode, rokodelske in kmečke zveze itd. To se je precej nemoteno godilo tja do l. 1870., ko so Nemci premagali Francoze in so začeli tudi pri sebi vse unificirati.

Pruski kralj je postal nemški cesar, v njegovi državi so morali izginiti vsi, ki niso govorili samo po nemško. Začelo se je sistematično zatiranje poljskega naroda. Najprvo so se vrgli v znanem Bismarckovem »kulturnem boju« na katoliško cerkev. Ker pa so Poljaki bili katoliki in sicer dobri katoliki, so najhujše občutili kulturni boj, zlasti ker so jim pruske postave prepovedale, da bi se v šolah učil verouk v poljskem jeziku. Nadškof gnježnjensko-poznanjski se je uprl državnim odredbam, zlasti ker so v šolah morali poučevati verouk posvetni ljudje, a ni pomagalo nič; končno je vendar zmagała državna volja. — Iz šol so odpravili poljski jezik, tudi verouk se je moral poučevati v državnem jeziku, še celo zasebno.

Popolnoma isti sistem, kakršnega smo opazili pri Rusih. Dalje pa so se ravnali tudi v drugih ozirih po ruskih vzorih. Nad 40.000 Poljakov so odstranili iz poljskega ozemlja in jih kolonizirali drugod. V Poznanju so ustanovili kolonizacijsko komisijo, ki je dobila 100 milijonov mark za razlastitev poljskega posestva. Po Bismarckovem mišljenju je bilo potreba iztrebiti poljsko mišljenje, a najboljše sredstvo je bilo, da so jih tudi stvarno popolnoma uničili. Pod njegovim vplivom je nastalo tudi »društvo za dviganje nemštva«. Trije Prusi: Hansemann, Kennemann in Thiedemann so organizirali to društvo, ki so ga imenovali po začetnih črkah njihovih priimkov »hakata« (hakatisti). To so tisti hakatisti, ki so hoteli z vsemi sredstvi uničiti Poljake. Sicer niso imeli Sibirije in azijske ruske policije, a delovali so z nemškimi markami in z višjo kulturo, ki so bila še groznejša sredstva od ruskih. Hakatisti so uničevali poljske trgovce, rokodelce, nastopali proti poljskim odvetnikom, zdravnikom, najbolj pa proti inteligenci.

Pritisk je bil vedno večji. Poljsko posestvo je prehajalo v pruske, oziroma nemške roke. Kolonizacijska komisija je dobila še 100 milijonov mark... Parcelirali so posestva, a poljski kmet si ni smel sezidati na njem svojega bivališča: to je

bilo strogo prepovedano. Neki kmetič, po imenu Drzymala, si je napravil na svojem posestvu hišico na kolesih. Toda prišla je pruska komisija, ki ga je vrgla iz tega njegovega domovanja, ker so to njegovo domovanje imeli za zidano hišo. Danes stoji ta voz v Narodnem muzeju v Krakovu kot dokaz, kako lepo je ravnala Pruska s svojimi poljskimi državljani.

Kakor v Rusiji je izginil iz šol in cerkve poljski jezik. Imena mest in vasi so germanizirali, da nisi mogel vedeti, ali je bil ta kraj sploh kdaj

poljski, ali je bil sploh samo nemški. Še moliti niso smeli otroci v šoli po poljsko.

Poznanj — Posen! — je veljal za popolnoma nemško mesto. Saj je pač moralo biti tako, saj so v njem sezidali velikansko palačo »kolonizacijske komisije«. Pred vojno so šteli v njem skoraj 90 odstotkov Nemcev, a danes jih je komaj še 5%! Ko sem bil leta 1931. v Poznanju, nisem v treh dnevih slišal niti ene nemške besede na ulicah. Znali so ti slavni Prusi, enakovredni bratci onih, ki so imeli zasedeno »rusko« Varšavo.

Eno dobro so napravili Nemci med okupacijo: napravili so red in naučili Poljake resnega dela, a narodnosti jim niso vzeli kljub vsemu preganjanju. Nadaljevanje prihodnjic.

Opazovalec

Zoper slovensko učno knjigo

»Jutro« se prereka z nekim »Slovenčevim« stavkom, v katerem je ta popolnoma pravilno zahteval, da morajo slovenske učne knjige zrasti iz slovenskega navedenega nazora in kulturnega kroga. To se seveda »Jutru« zelo neumno zdi, ker pa ne more drugega reči, prihaja s precej preplezujeno modrostjo, da se o matematiki, fiziki, o kemiji in prirodoslovju ter podobnih stvareh ne da drugače pisati v cirilici, kakor v latinici, v slovenščini kakor v srbohrvaščini.

»Jutro« je menda začelo skrbeti, da bi o teh predmetih dobili slovenski učenci knjige v slovenščini in še na vse povrhi od slovenskih znanstvenikov napisane. To bi bilo pa seveda preveč zoper edinstvenega duha.

Samo to bi omenili ob tej izvorni modrosti, da se knjige o teh predmetih — vsaj po jutranji logiki! — tudi v nemščini ali francosčini ali angleščini ali italijanščini ne dajo drugače pisati, kakor

v srbsčini. Potemtakem bi bilo vendar najbolj pametno, če prosvetno ministrstvo ne meče skozi okno denarja za popolnoma nepotrebne nagrade pisateljem za sestavo takih knjig, ampak da recimo raje naloži

pri tem pa da prevesti nekaj nemških ali francoskih matematičnih in fizikalnih učnih knjig v srbsčino, hrvaščino in slovenščino.

V resnici je pa seveda stvar precej drugačna. Celotno pri tako strogo pojmovni vedi, kakor je na primer matematika, je lahko velikanski razloček med eno in drugo učno knjigo. To ve vsak, ki se je kdaj matematike učil. Kajti učni uspeh je poglavito odvisen od nazorne predstave pojmov, ki je v najtesnejši povezanosti s poznanjem učenceve umske ravni. Ta umska raven pa je spet s tišoč nitkami zvezana z vsem učenčevim umskim in družbenim osredjem, zlasti z njegovim maternim jezikom. In prav zato mora biti vsaka dobra učna knjiga, tudi iz matematike in fizike, pravo umetniško delo, ki ne more zrasti iz tujega okolja. Sicer bi najbolj preprosto veljala iz takih učnih predmetov ena učna knjiga za ves svet! Že celo pa je očitno, da bi slovenskemu študentu bolj ustregel prevod kake lepe, s francosko jasnostjo pisane francoske knjige o matematiki, kakor pa prevod kake srbske knjige, ki bo morebiti samo zato priznana, ker pač — boljše ne bo!

Treba je bilo povedati na ves glas te sicer samoočene stvari, da se vsaj lahko vidi, kako je »Jutro« čuječe nasproti vsakemu poskusu, delati za slovensko omiko in s tem seveda zoper jugoslovenarstvo, ki bi slovenstvo na vsak način hotelo »likvidirati tiho in postopno«.

»Jutro« in čaršija

Naš sestavek o čaršiji v letošnji 2. številki je zelo neprijeten čaršiji in njenim prijateljem. Sicer pa res ni bil zato napisan, da bi bil prijeten niti čaršiji niti njenim prijateljem. Za »Jutro« je sicer nekoliko nerodno, da bi branilo čaršijo naravnost, čeprav bi se to spodobilo, saj se ima ono zahvaliti čaršiji za vse, kar je, pa že res prav za vse. Zato se je skrilo raje za srbski list in priobčujo njegovo obrambo čaršije v zvezi in na način, da se kar očitno isti z njo. Fletkane so taknešle besede te obrambe: »..... zgodovinsko poslanstvo..... žrtvovala vse..... delala brez ozira na žrtve« itd. Kratko in malo, čaršija sploh nič nima in ne more imeti, ko je pa brez ozira na žrtve žrtvovala vse. Zato bo najbrž »Jutro« predlagalo, naj se čimprej ustanovi nekaj novih fondov — recimo št. 68 do 78 — seveda takih, ki bi Slovenija vanje vsaj do 50 odstotkov prispevala, da si ta uboga čaršija z upravnimi mesti in službenimi potovanji nekoliko opomore do svoje požrtvovalnosti.

Samo zaradi mikavnosti naj še omenimo, da nas »Jutro« po svoji stari navadi imenuje »neki slovenski listič«, prvič menda, da pokaže svojo količino, ki ji je kakovost ušla, drugič pa, da bi kakega samostojneje mislečega privrženca ne zapegljalo naše ime, da bi šel in primerjal.

Tudi to razumemo — saj mu že tako uhajajo privrženci neomajnega nacionalnega prepričanja na vse vetrove.

Centralizem je protidržaven

Kot posebno bombo je prinesel »Slovenski narod« dne 28. letošnjega januarja neko Radićevo izjavo od 29. oktobra 1920, ki jo je baje dal glede na italijansko poželenje po slovanskem svetu. V njej pravi Radić kratko in malo, da je on za Jugoslavijo, a seveda za tako, da bo v njej tudi za Bolgare prostora.

Če kaj, je ta izjava nekaj ob sebi razumljivega, in »Slovenski narod« bi lahko navedel še več podobnih Radićevih izjav, zlasti na primer tisto, ki jo je dal Bolgaru Stambolijskemu. Ta izjava je tudi zaradi tega zanimiva, ker je v bistvu protijugoslovenska. Saj vendar »Narod« sam ve, da so šteli jugoslovenci jugoslovansko mejo na vzhodu v narodnem pogledu za dokončno, in da jim v resnici ni bilo nikoli za Bolgare. Kajti kakor spadajo tudi Bolgari k južnim Slovanom, jugoslovenci bi ne bili nikoli, in seveda bi bil tudi vsak poskus kake stapljavščine glede nanje, a s tem seveda

VSE ZA PISARNO
doblavlja in popravlja
PRELOČ
LJUBLJANA sedaj Tyrševa 1 nasproti hotela Slon

Nekaj pogledov nazaj

Spisal Hinko Sevar. — (Dalje.)

Vodilna mesta so zavzemali pri rudniku sami Nemci, pazniki so bili po večini narodno nezanesljivi, če že ne kar sovražni. Steklarna z delavci vred popolnoma nemška. Nemci so šteli Zagorje za svojo posest. 25. junija 1876 so priredili ljubljanski turnarji celo izlet v korist zagorske občinske šole (Gemeindeschule), ki je vrgel 40 goldinarjev. Nemški življ je privabil v Zagorje več nemških trgovcev in obrtnikov, o čemer še danes pričajo razna neslovenska imena. Okolica, pa tudi pritisk od znotraj, jih je polagoma skoraj asimilirala; mnogi so že cela desetletja v prvih slovenskih vrstah. Nemška propaganda tedaj še ni bila sistematična; tujcu je šlo v prvi vrsti le za gospodarsko izkoriščanje zemlje.

Narodni prvaki so bili čudna mešanica: trgovci, obrtniki in trdnjevi kmetje. Svoje znanje so zajemali iz časopisov in redkih knjig. Veliko vlogo so igrali odsluženi vojaki; ti so se po povratku lotili ali trgovine ali obrti. Mnoge vojne, pa tudi drugače nemirno vojaško življenje jih je gonilo po tujih deželah; tako so videli mnogo sveta, prišli v stik z drugimi narodi, videli njih življenje in običaje. Vojaški napori so jih naredili samosvestne in odporne. Najbolj ugodno je vplival nanje stik s Čehi, manj s Hrvati in Poljaki. Bilo je pa tudi mlačnežev.

Narodno zavedni in delavni razumniki so bili redki. O obeh takratnih zagorskih duhovnikih, Jakobu Grosu, župniku, in Lovru Mazku, kaplanu, pa tega ne morem reči; prvi je bil miren, drugi pa živahen, skoraj udaren. Z mojim očetom sta bila oba, posebno Mazek, dobra prijatelja. To in ker je bil tudi oče zelo delaven in taktičen, mu je pridobilo veliko zaupanje in ugled, dasi je opravljal službo, ki med ljudstvom ni bila priljubljena.

O učiteljih se ne morem izreči pohvalno. Ko-

likor so delali, so delali pod vplivom drugih, posebno župnika in kaplana. Nekaka izjema sta bila Julij Plhak, vodja šole v Toplicah, po rodu Čeh, in učitelj Jože Čerin, oče znanega glasbenika dr. J. Čerina. Oba že v letih sta pridno posegala v gibanje, pa tudi v šoli storila marsikaj, za kar bi ne bila žela pohvale šolske oblasti. Kratak čas je poučeval tudi neki Kermavner, gibčen mladenič kakih 25 let. S svojim nastopom je zrevolucioniral vso šolo, od učiteljev do učencev. Govoril je odkrito o lepoti slovenskega jezika, ki da je naša materinščina in mu gre prvenstvo pred nemščino. Bodite ponosni, da ste Slovenci, je poudarjal ob vsaki priliki. Njegovo delo ni ostalo skrito, nekdo ga je ovadil in mož je šel. Po poklicu je bil mornariški častnik, toda je bil odslovljen zaradi odločnega narodnega nastopa.

Drugih slovenskih razumnikov, odvetnikov ali zdravnikov, ni bilo v Zagorju. Svojih inženirjev tedaj sploh še nismo imeli. Odvetnikov in notarjev so se kmetje bolj bali, kakor jih spoštovali. Večkrat po krivici. Laže bi bil našel belo vrano, kakor odvetnika, ki bi bil res priljubljen. Šteli so jih za oderuše, ki drže z gosposko. Na splošno so jih imenovali le »ta strgan dohtar« ali »ta jezični dohtar«. Večje zaupanje so uživali sodniki, kolikor so iskali stikov z ljudstvom tudi zunaj sodišča, posebno na izletih in na lovu. Pred zdravnikom se je skrtil preprosti človek že od daleč. Bali so se tudi lekarnarjev; ti so bili na glasu, da kuhajo človeško mast iz rdečelascev.

Zelo cvetelo je oderuštvo. Z njim so se pečali največ kretnarji in imovitejši kmetje. Njihove družine so se bolj ogibali, kakor jo iskali. Oderuši so narodnemu gibanju zelo škodovali. Bilo jih je tudi, ki iz posojanja niso delali dobička; beseda teh je mnogo zalegla, ljudje so se tudi zatekali k njim po pomoč in nasvet, pa najsi je bil kdo še tako trd in robat. Preproščina ima nena- vadno razvit čut za poštenje, pa hitro loči, kdo mu je resničen prijatelj in kdo ne.

tudi glede na druge južne Slovence popolnoma nemogoč. — V tem je bilo tudi bistvo Radičeve južnoslovenske in slovenske politike sploh. In znano je, da je prav med Bolgari iskal zaveznikov zoper jugoslovnski centralizem in nasilnost.

Sicer pa je precej očitna namera, zakaj priobčuje »Slovenski narod« take samoobsebnosti. Kajti tako Slovenci kakor Hrvatje so izjavili dovoljkrat, da so za Jugoslavijo, samo centralizma in z njim zvezanega zapostavljanja in korupcije ne marajo. To tudi »Narod« prav natančno ve. Ker pa se za centralizem boji, ga preprosto isti z državo, pa upa, da bo pri tepcih očrnil Slovence in Hrvatje s tem, da jim podtika protidržavnost, če zahtevajo pravice in zakonitosti v tej državi.

Toda centralizem ali unitarizem pa Jugoslavija še davno niso eno. Saj če bi bili, bi bilo slabo za državo. In prav zaradi tega dela tisti zoper državo, ki še danes hoče centralizem, tisti centralizem, ki ji spodkopuje osnove.

„Naš jezik“

Dne 1. t. m. je priobčilo »Jutro« sestavek za šestdesetletnico dr. Milana Hodža, češko-slovaškega ministrskega predsednika. V njem pripoveduje tudi, da slavljeneč »obvlada dovršeno še naš... jezik...«

Naš jezik, to je za Slovence seveda in samo slovenščina. Nihče bi teh besed ne mogel praviloma razumeti drugače, ne domačin — Slovenec, ne tujec. Ker tudi »Jutro« piše v slovenščini, čeprav slabi in potvorjeni, bi utegnil vsakdo misliti, da zna Hodža tudi slovenski.

V resnici je pa tisti »Jutrovi« »naš« jezik srbsko-hrvaški. Samo srbohrvaščino namreč dr. Hodža zna in pozna, ne pa slovenščine.

»Jutro« ima torej srbohrvaščino prav za prav za »naš« jezik, to se pravi, za tisti jezik, ki naj bi bil materni in književni jezik tudi za Slovence, ali še natančneje, za slovensko pleme edinstvene nacije. In če je ta jezik naš, je seveda očiten nesmisel, zahtevati v kakem drugem jeziku za Slovence učne knjige, tiskovine, uradovanje in podobne stvari, ki motijo nacionalno edinstvenost. Tisti drugi jezik je seveda slovenščina v Sloveniji za Slovence.

Samo na hudo pomanjkanje doslednosti naj opozorimo »Jutro«. Na to namreč, naj bi že kedaj samo začelo pisati v tistem »našem« jeziku, ki ni slovenščina, ampak srbohrvaščina. S slovenščino je tako v stalnih slovničnih, besednih in pravopisnih spopadih. Sicer srbohrvaščino komaj če kaj bolje zna, kako bi bilo sicer jugoslovnsko. Toda edinstveniki mu bodo že odpustili, namreč že zaradi edinstvenosti. Ko je že vse edinstveno, zakaj bi pa še nevednost ne bila.

Mali zapiski

Prepovedana časopisa.

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti:

1. št. 21. časopisa »Seljačka misao«,
2. št. 7. lista »Novi svijet«.

Oba lista izhajata v Zagrebu.

Pokojninski zavod in slovenščina.

V Ljubljani imamo Pokojninski zavod za zasebne nameščence. Zavod je namenjen samo za zasebne nameščence iz Slovenije in Dalmacije,

torej v velikanski večini za Slovence. Toda ta zavod, ki dela v Sloveniji in v pretežni večini za Slovence, nima za svoje zavarovance niti zakona v slovenskem jeziku. Ko je te dni šel neki zavarovanec k zavodu, da mu razlože neko dvoumno zadevo, so mu postregli z zakonom v srbsčini, češ da ga v slovenščini nimajo. Ta zavarovanec že zgolj iz praktičnih razlogov z zakonom v srbsčini ne more biti zadovoljen, ker pač srbsčine ne razume popolnoma dobro. Tudi nepravniku je znano, kako je prav pri zakonskih besedilih važna vsaka beseda, in kako je važno, da jo razume tisti, ki se ga tiče, prav do dna. Ne glede na to pa tudi načeloma ne moremo biti zadovoljni, da slovenski zavod za svoje slovenske stranke nima zakona v slovenščini

Napredek unitarizma.

V »Trgovskem listu« od 28. p. m. beremo:

Včasih je slovensko gospodarstvo napredovalo, ker se je moglo opirati na dobro organizirano slovensko denarništvo. Tudi to je danes pokopano, in na kaj naj se opira slovensko gospodarstvo danes?

In sedaj prihaja nad deželo še vedno večja centralizacija. Vsaka nova centralizacija pomeni zmanjšanje dohodkov Slovenije, pomeni zmanjšanje možnosti služka. Ni čuda, če se ljudje selijo iz Slovenije v Jugoslavijo in tujino. Sama sreča, da je Amerika zaprta, ker neki naši kraji bi bili čisto brez ljudi, če bi mogli ljudje v Ameriko!

Nič ne de, »Jutro« bo sklepalo iz tega, da je vse to naša življenjska stvar, ki ne kaže, spreminjati jo.

Sicer bi pa k opazki »Trgovskega lista« o »sami sreči, da je Amerika zaprta«, pristavili, da se komaj čutijo tako nazarensko srečne tisti, ki morajo

Spremembe pri »Trgovskem listu«.

»Trgovski list«, ki je ali bi vsaj moral biti vodilno glasilo naših gospodarstvenikov, izdaja »Konzorcij Trgovskega lista«. 24. prejšnjega me-

seca je bil občni zbor tega konzorcija, na katerem je dosedanji predsednik Ivan Jelačin odstopil. Nato je bil izvoljen za predsednika konzorcija g. Stane Vidmar, ki je naši javnosti znan kot odločen zastopnik slovenskih gospodarskih koristi.

Centralizma je zmeraj več.

Na zborovanju konzorcija »Trgovskega lista« je povedal dosedanji njegov predsednik Ivan Jelačin o tem predmetu, kakor beremo v »Trgovskem listu«:

Zavedati se moramo, da nas čaka še mnogo bojev. V centrali nočejo niti slišati o decentralizaciji. Vedno znova moramo konstatirati, da vlada v Belgradu absolutna neiskrenost, kadar gre za stvari, ki bi jih morali dobiti mi in naša pokrajina. Ker prihajajo naša plačila točno, ne uvidijo niti vzroka, da bi popustili.

Poziv Legije koroških borcev.

Prejeli smo:

Legija koroških borcev sporoča svojim členom in nečlenom:

Predstavniki Zveze legionarjev za osvoboditev severnih krajev, v kateri je včlenjena tudi naša organizacija, so se pretekli teden vrnili iz Belgrada. Akcija za uresničenje naših zahtev je v teku. Ker so v ta namen potrebni tudi statistični podatki, pozivamo zadnjič vse reflektante na priznanje dobrovoljstva, da se do 25. februarja t. l. zanesljivo javijo glavnemu odboru LKB v Ljubljani. Pred škofijo 18/l. pismeno ali ustno ob delavnikih med 17. in 19. uro.

Glavni odbor ne more obveščati o tem vsakega poedinca, deloma zaradi neznanja bivališča, deloma pa tudi zaradi previsoke poštne in drugih ovir tehničnega značaja. Imejte to vest za poslednje vabilo k prijavi. Za pismen odgovor in pojasnilo priložite znamko za 2 din. Popisovanje reflektantov se bo dokončno končalo dne 25. februarja 1938.

Legija misli, da je s tem izpolnila svojo tovariško dolžnost in odklanja odgovornost za škodo, ki bi nastala posameznikom zaradi opustitve prijave!

NOVA ZALOŽBA V LJUBLJANI R. Z. Z O. Z. KONGRESNI TRG

Priporoča

Ivana Cankarja zbrane spise

20 zvezkov z uvodi in opombami Iz. Cankarja

Ti spisi niso samo naš najboljše ljudski tekst, ampak so najpogumnejša izpoved slovenskega duha

Iz lastne založbe se še posebej priporočajo: F. S. Finžgarjevi zbrani spisi (8 zvezkov); Fr. Stelè. Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; Stanko Vurnik, Uvod v glasbo; Jak. Kelemina, Literarna veda.

Poseben oddelek za pisarniške potrebščine

Janez Kocmur:

K Tumovim spominom

(Nadaljevanje)

Malavašiča navajam samo v dokaz, kako se je vsezaverodomočesarsko geslo in vse, kar je okoli njega, naslednja desetletja stopnjevalo, dokler ni v delih Jakoba Dimnika doseglo vrhunca. Namesto Dimnika bi lahko izbral koga drugega, iz drugih vrst; toda te so že tako preresetane, da bi le ponavljal. Kakor pozneje Dimnika, da Slovenci še nimamo take knjige, je tudi Malavašiča nagnila podobna vrzel, da se je lotil Radetzkega. Takole začenja svoj predgovor:

»Skoraj v vsih jezikih že je slavno življenje očeta Radeckita popisano. Nate ga tudi Vi Slovenci, ki ste tolikrat in tolikrat iz dna svojega srca zaviskali: Bog živi Radeckita! ko ste zvedili, kako junaško se je s svojo hrabro armado obnašal, ko ste staremu možu mnogokrat v ljubeznivo obličje pogledali, katerega pogled Vas je sladko sladko vnel, krepko zakričati: Bog te živi, Radeckita!«

Knjižica je bolj resna od Dimnikovih, opira se na zgodovinske podatke, razume se, da močno zasukane in črno-rumeno pobarvane. Kako je prišlo do prve ustave, tiskovne svobode, narodne straže in drugega, je znano, Malavašič pa piše na strani 21. napačno:

»15. Marca (1848. Op.) so se na Dunaju spuntali, in cesar (Ferdinand II. Dobrotljivi. Op.), kateri je prošnje svojega ljudstva, ki je bilo v vsih narodih tukaj namestovano, voljno uslišal, je dal 15. željeno ustavo (konstitucijo), svobodno tiskarstvo in narodno stražo. Kar je dobrotljivi cesar iz lastnega nagiba dal, kar bi bilo imelo želje vsih vpokojiti, kar bi bilo imelo vse narode cesarstva bolj pobratiti, to je bilo v lombardo-benečijskih deželah znamenje vstaje, je bilo propagandi priloznost, po kateri je hrepenela, se po-

kazati v svoji celi podobi in v očitni vstaji zoper svojega kralja meč potegniti.«

Cesar ni nič dal prostovoljno, cesar je zbežal; vse svoboščine so bile priborjene na barikadah, s krvjo. Benečija in Lombardija sta se vzdignili za svobodo, za narodno samostojnost. Zlasti Milan, središče upora, kjer je bila zbrana glavna avstrijska vojska, se je uprl junaško, da je moral Radetzky sramotno oditi, ko so pritiskali še kmetje in delavci iz okoliških krajev. Uradno je umik pobarvan s trditvijo, da Radetzky ni hotel mesta bombardirati zaradi njegove lepote. Pozneje ga je vseeno zavzel, ko je dobil pomoč.

Cesarji, knezi in vojaški očetje žive vsi od sile preprosto, da lahko služijo za zgled nezadovoljnim, če bi se jim kdaj zazdelo namesto kamna kruha. Zgodaj vstajajo, hodijo ob uri spat, čez dan pa delajo za deset drugih, da imajo komaj časa za opoldanski dremež. Oče Radetzky je živel po Malavašiču takole (stran 64):

»Radeckovo življenje je skozi in skozi redovno in prosto. Zjutraj vstane ob petih, gré delat in pije ob šestih svoj kafe. Pri kosilu pije navadno kozare rudečega vina. Ob sedmih zvečer pije čaj (té), igra s povabljenimi tarok in gre ob devetih spat...«

Knjiga se končuje:

»Tako je življenje slavnega moža, prečastitega starčka, kateri je bil poslednja leta svitla zvezda na nebu cesarstva, po kateri so vsi dobri in zvesti Avstrijci z zaupanjem pogledovali. Tako je življenje maršala, kateri je morebiti edini zdaj živčih mož, kateremu se tudi sovražniki poklanjajo, kateri je brez madeža, kteriga vse časti, spoštuje in ljubi, kterega spominj bo še jasno živel, ko že današnjega rodú ne bo ne košice ne prahu in kterega nej milostljivi Bog še mnogo in mnogo lét zdravega in živega ohrani, in kteremu še enkrat v sklepu z radostnim srcem glas poženemo: Bog živi Radeckita!«

Dr. Karel Capuder ga opisuje na strani 117. »Zgodovine c. in kr. pešpolka št. 17« podobno, le da mu prilije v vino vode in ga pusti šele ob 10. uri zvečer spat. Pravi namreč:

»Jedel in pil je zmerno. Imel je dober tek, toda jedel je le navadne jedi in pil samo lahko vino z vodo mešano. V sili se je z vsem zadovoljil. V vojnah je včasih cele tedne s svojimi častniki vred jedel le trdo govedino in riž. Navadno je vstajal ob 5. uri zjutraj. Zajtrkoval je ob 6. uri kavo skupaj s svojimi častniki. Dopoldne je imel ob 10. uri predjužnik. Obedoval je ob 4. uri popoldne. Ob 7. uri je pil čaj, nato je malo poigral tarok in šel ob 10. uri spat.«

Z govedino najbrž ni bilo čisto tako; zanj gotovo niso odbirali najslabše. Enako je z uro kosila; saj je rečeno na strani 133, da je 12. marca l. 1849. sprejel Radetzky odposlanca sardinskega kralja, majorja Cadorna, »popoldne ob 2. ravno pred kosilom...« Tarokiral ni »malo«, pač pa precej, od 7. do 10. tri ure. Podatki so pač uradni, vojaški, ki znajo spreminjati še poraze v zmage. Radetzky je imel v Ljubljani dva spomenika: bronasto poprsje na kamenitem podstavku v Zvezdi, delo Fernkorna, ki je ustvaril tudi Jelačiča v Zagrebu, in železen odlitek v naravni velikosti pred predturnsko graščino v Tivoliju. Razen tega je bila po njem krščena sedanja Vidovdanska cesta, ki jo je pa ljudstvo kljub temu imenovalo do zadnjega Kravjo dolino. Tako je imel Radetzky v Ljubljani dolgo časa več spomenikov kakor vsi slovenski velmožje skupaj. O teh sploh ne vemo dosti, kvečjemu to, da so pili vino brez vode; če včasih še trde govedine niso imeli, pa pri ljudeh take vrste ni nobena krepost.

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.